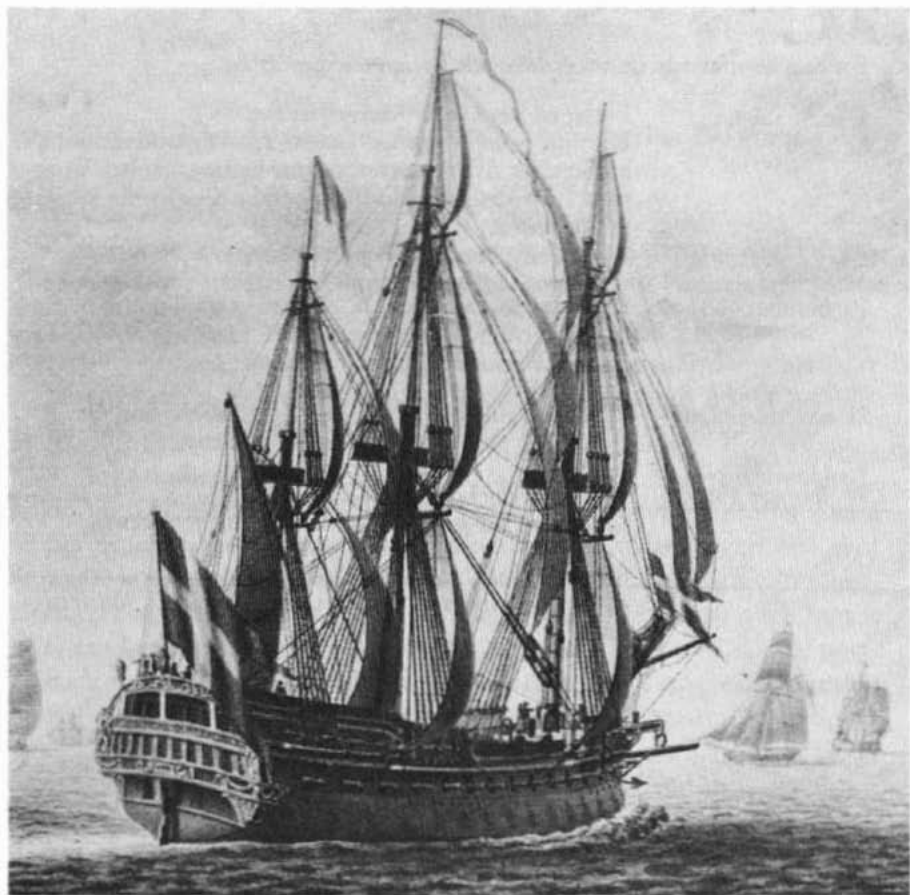

Marinehistorisk Tidsskrift

17. årg.

August

Nr. 3

1984

MEDDELELSE FRA MARINEHISTORISK SELSKAB

For den kommende sæson er følgende arrangementer planlagt:

1. sept. 1984, kl. 1400 Besøg på Søværnets Minørtjeneste.
Her findes én af verdens bedste samlinger af søminer, gasbomber, dydbomber o.lign. fra begyndelsen til og med 2. Verdenskrig. Samling er ikke tilgængelig for offentligheden.
Mødested: Kongebrovgaten, Refshalevej.
10. oktober 1984 Kommandørkaptajn P. B. Nielsen, kaptajnløjtnant H. C. Dahlerup Koch, overarkivar H. C. Bjerg: »U-både i søværnet gennem 75 år«.
21. november 1984 Museumsdirektør, cand. phil. O. Liisberg Jensen:
»Status og planer for Orlogsmuseets fremtid«.
20. februar 1985 1. bibliotekar I. Rønne Kejlbo:
»Søkort og farvandsbeskrivelser gennem tiderne«.
20. marts 1985 Kommandør E. V. Jørgensen:
»Dansk søofficerer i allieret tjeneste under 2. Verdenskrig«.
24. april 1985 Generalforsamling med film.
Arrangementet foregår i Søofficersforeningens lokaler, Ovengaden O. Vandet 62B, og efter mødet vil der være mulighed for at få 3 stk. smørrebrød, øl og kaffe for 35 kr. pro persona.
Tilmelding til spisningen må ske senest søndagen før mødet til JØRGEN BARFOD tlf. (02) 87 22 54 eller til H. C. BJERG tlf. (02) 86 18 28.

BESTYRELSEN

Et afsnit af Christian Tørtzens bog »Søfolk og Skibe 1939-1945«, bind 4 er blevet trykt og udgivet med titlen »Dansk Søfolk og Skibe i Normandiet 1944«.

Forfatteren, der holdt foredrag over samme emne i Selskabet den 21. marts d.å., har tilbudt hæftet til deltagerne i mødet og efterlyst supplerende oplysninger og billeder om begivenhederne ved invasionen i Normandiet.

Hæftet vil kunne udleveres ved henvendelse til

Christian Tørtzen
RUC, postboks 260
4000 Roskilde
tlf.: (02) 75 77 11 eller

Kettingevej 126
Frejlev
4892 Kettinge
tlf.: (03) 87 35 93

P. WESSEL-TOLVIG

SELSKABET FREGATTEN JYLLANDS VENNER

Referat af Selskabets Generalforsamling torsdag den 29. marts 1984.

Dagsorden iflg. vedtægterne:

1. Valg af dirigent: Kontorchef A. Fürst valgtes til dirigent, og konstaterede generalforsamlingens lovlighed og dagsordenens lovlighed. Dirigenten gav herefter, ifølge dagsordenen, ordet til formanden.

2. Formandens beretning: – medfølger som bilag 1; – formandens beretning godkendtes uden kommentarer eller spørgsmål; dirigenten gav herefter ordet til kassereren, der ifølge dagsordenens punkt 3 skulle forelægge det afsluttede og reviderede regnskab.

3. Regnskabsaflæggelse for regnskabsåret 1983. Kassereren takkede de mange der ud over kontingentet havde ydet et frivilligt bidrag. Dette års regnskab viste et »overskud« på kontingentindbetalingerne på godt 7.000 kr. Selskabet havde i årets løb endvidere modtaget gaver fra foreninger og fonde på ialt 50.000 kr. Heraf udgjorde pengene fra Junior Chamber størstedelen, men der skulle modregnes 15.000 kr. for postkort, som selskabet havde købt af Junior Chamber Lyngby. Ud over en gave på 50.000 kr. til den Selvejende Institution Fregatten Jylland, var den største enkeltudgift i regnskabet Marinehistorisk Tidsskrift. Dette tidsskrift kostede sammen med porto så meget, at $\frac{3}{4}$ af kontingentindbetalingerne gik til dette formål.

Regnskabet godkendtes uden kommentarer.

4. Valg af bestyrelse. På valg var H. Bing og F. Askgaard. De genvalgte. Bestyrelsen havde siden sidste generalforsamling suppleret sig med Orla Fischer Lauersen. Dette godkendtes af generalforsamlingen.

5. Valg af revisor: Revisions- og Forvaltnings-Instituttet genvalgte.

6. Eventuelt: Hr. Herfort spurgte hvilken tilstand man ønskede at bevare fregatten i; bl.a. om man havde tænkt at rekonstruere den stående og løbende rig. Hertil svarede formanden, at de foreløbige planer kun omfattede doksætningen og restaureringen af skroget, men at alle restaureringsplaner var vedtaget ud fra den forudsætning, at det skulle

være muligt at rejse riggen, hvis der blev penge nok. Henrik Jørgensen ville gerne have forholdet mellem den Selvejende Institution og Vennelselskabet belyst, idet han mente, at der var en forståelseskluft. Formanden uddybede sin beretning og svarede, at han opfattede Vennernes formue som en garanti, hvis noget skulle gå galt inden fregatten kom i dok. Når fregatten først lå der, ville selskabet åbne for pengeposen.

Formanden rettede derefter en tak til forsamlingen for god orden samt til dirigenten for en god måde at lede generalforsamlingen på.

Efter generalforsamlingen viste og kommenterede kpt. J. Bay-Schmidt filmen: Med firmastet bark l'Avenir fra København til Australien 1936/1937. De mange fremmødte fik et virkeligt interessant indblik i livet og hverdagen ombord i et stort sejlskib.

Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig som følger: Formand: museumsdirektør F. Askgård, næstformand: politiassistent S. A. Jensen, kasserer: civilingeniør H. E. Raun, sekretær: museumsinspektør Kay S. Nielsen, kommandørkaptajn K. Hertz, overlæge J. H. Baastrup, arkitekt S. Langkjær, bankdirektør J. Udsen, funktionschef H. Bing, højesteretssagfører Ib Thyregod, assurandør Uffe Larsen og assurandør Orla Fischer Laursen.

Kay S. Nielsen

Bilag 1:

Formandens beretning

Allerførst vil jeg gerne oplyse det glædelige, at nu er det kommet så vidt med dokøen, at spunspladerne er ved at blive nedrammet. Når dette arbejde er slut – og det varer ikke længe – så vil sandet indenfor pladserne blive fjernet, og cementblokkene, hvorpå fregattens køl skal hvile, vil da blive bragt på plads. Derefter åbnes en af dokenderne, hvorefter fregatten kan bugseres på plads. Det vil formentlig ske engang i juni/juli. En virkelig stor begivenhed.

Fregatten Jyllands Venner er som bekendt en støtteforening for fregatten, stiftet i 1936. Jeg vil gerne her anføre vedtægternes formålsparagraf (§ 1, stk. 4):

Selskabets formål er – i samarbejde med offentlige myndigheder og private institutioner eller personer – at søge Fregatten Jylland bevaret som et historisk minde om sejl-skibstiden på line med bygværker af national og kulturhistorisk værdi. Kontingenter og gaver kan iflg. stk. 6 anvendes til agitation, til foranstaltninger, der kan øge publikumsbesøget og til vedligeholdelses- og videre restaurerings-arbejder.

Bestyrelsen følte det som noget naturligt at støtte landsindsamlingen i starten d. 9. maj 1983. Vi ydede en gave på 50.000 kr, en sum der lå i topklasse blandt bidragene. Det gjorde vi med glæde, skønt pengene skulle gå til dokken og ikke direkte til vedligeholdelses- og restaurerings-arbejder på fregatten. Vi har også med tilfredshed erfaret, at kom.kapt. Steensens bog på tysk har været til salg på fregatten i sæsonen 1983, da det er vort selskab, der har bekostet oversættelsen. Vi mener derigennem at have imødekommet et behov hos de mange besøgende tyskere.

Som man ved den senere gennemgang af regnskabet vil se, har vi dog stadig en ret god kapital til rådighed. Vi har således efter landsindsamlingens start d. 9. maj 1983 modtaget gaver, først og fremmest 25.000 kr. fra Lyngby Junior Chamber. Det er imidlertid penge som Lyngby Junior Chamber havde indsamlet i 1982 til vort selskab, således at vi ikke på nogen måde har trængt os ind på landsindsamlingen, der som nævnt først startede i 1983. Når pengene alligevel optræder i dette års regnskab, hænger det sammen med, at visse interne afregninger Junior Chamberne imellem trak ud.

Vennernes bestyrelse har lige fra landsindsamlingens start været på det rene med, at vor virksomhed og landsindsamlingens ikke burde overlappe hinanden. Det fremgik også klart af vore aftaler med Lyngby Junior Chamber, og de blev fuldt ud respekteret. Ikke desto mindre synes netop denne frivillige og idealistiske indsats helt utilsigtet at have fremkaldt en vis misstemning hos landsindsamlingen, der mente at have en form for ret til pengene. Det blev endog antydnet, at Selskabets formue retteligt tilkom landsindsamlingen.

Det er da soleklart, at toner af denne art har bekymret selskabets bestyrelse ganske meget. Der bør selvfølgelig ikke bestå andet end et tilidsfuldt samarbejde mellem Institutionen og Vennelselskabet. Det er jo to parter, der arbejder for samme sag.

Selskabets bestyrelse har imidlertid ment, at vi administrerede vore midler i bedst overensstemmelse med formålt-paragraffen, hvis vi bortset fra gaven på 50.000 kr. forholdt os noget tilbageholdende overfor dokbyggeriet. Ikke af uvilje mod dette byggeri, naturligvis ikke, men fordi vi ser mere nærliggende opgaver forude svarende til vor formålsparagraf. Vi tænker her f.eks. på en restaurering af galionen, og/eller agterspejlet, og på indretningen af kongesalonen agter. Det er passende konkrete opgaver, som vi kan overkomme med vore begrænsede midler. Vi vil også gerne medvirke til indretning af et museum

ombord, som der er planer om. I samme retning går vort aktuelle tilbud om støtte til en plancheudstilling, der skulle kunne tilbydes skoler.

Endelig er en reservebeholdning ingenlunde at kimse ad, i en så økonomisk usikker tid, som vi trods alt stadig lever i. Der må også erindres om, at medlemspleje er ganske dyr, selvom arbejdet i bestyrelsen jo både er frivilligt og vederlagsfrit. Udgifterne til f.eks. Marinehistorisk Tidsskrift og porto stiger jo stadig, men vi finder det nyttigt at holde ved her, så vore medlemmer kan følge med i, hvad der sker med fregatten. Bladets øvrige stof har vel iøvrigt også interesse for de fleste medlemmer.

For at sikre et fremtidigt godt forhold mellem Institutionen Fregatten Jylland og vort venneskab, er vi fra begge sider blevet enige om, at vi sammen vil drøfte alle vore problemer igennem. Og vi er fast besluttet på at nå til afklaring og enighed. Vi havde håbet, at alt ville være tilendebragt inden denne generalforsamling, men som følge af hofmarskal Sølvhøjs rejse til Saudiarabien og videre, har mødet måttet udsættes til engang i april.

Det blev nævnt før, at man havde museumsplaner med og på fregatten. Vi stiler imod en statsanerkendelse. Det er en meget naturlig ting, da det vil sikre Fregatten visse statstilskud. Helt ligetil er det imidlertid ikke at opnå en sådan anerkendelse, men Venneskabets bestyrelse arbejder ved formanden og højesteretssagfører Ib Thyregod på sagen. Vi håber meget, at det vil lykkes. Det ville være et afgørende skridt fremad mod Fregattens endelige sikring. Og det er jo vort fælles mål.

Som det fremgår af indkaldelsen til generalforsamlingen, er arkitekt B. Kure udtrådt af bestyrelsen. Det har der været flere årsager til, dels bor Kure nu i Ebeltøft, dels er han nu ansat af Den Selvejende Institution Fregatten Jylland. Han fandt det derfor mest korrekt at udtræde af vor bestyrelse. Jeg vil gerne – foran generalforsamlingen – takke dig Kure, for dit arbejde i bestyrelsen, samtidig med at jeg håber du fortsat vil holde os underrettet i Marinehistorisk Tidsskrift om hvad der sker på fregatten. Tak Kure.

MEDDELELSER FRA SELSKABET ORLOGSMUSEETS VENNER

Kortfattet referat af generalforsamlingen den 25. april 1984 i Søofficersforeningen.

1. Til dirigent valgtes viceadmiral S. Thostrup, der konstaterede generalforsamlingen lovlig indvarslet.

2. Formandens beretning.

Direktør Preben Harhoff indledte med at takke afgående bestyrelsesmedlemmer direktør Bent Harlang og direktør Sven Wolff-Jacobsen for deres indsats i årenes løb og ønskede godsejer Jørgen Ahlefeldt-Laurvig og bankdirektør H. E. Johansen velkommen som nye medlemmer i bestyrelsen.

Gaverne i løbet af året løb op på 97.800 kr. og Selskabet kunne således støtte museet med et lån på 30.000 kr.

Det var glædeligt at konstatere medlemmernes »frivillige« kontingentforhøjelse, som på trods af at medlemskontingentet reelt er 20 kr. i praksis var 44 kr. pr. medlem. Det er taknemmeligt i en tid hvor prisen for porto og trykning af Tidsskriftet er i stadig stigning.

Formanden konstaterede endvidere at Orlogsmuseets engagement på Valdemar Slot skulle ophøre ved udgangen af 1984 og at blikket nu rettes fremad mod indflytningen i Søkvæsthusets Bådsmandsstrædefløj. Man må dog vente på en omfattende restaurering og nyindretning af huset før en indflytning kan blive aktuelt. Til slut påmindede formanden om de mange penge som Orlogsmuseet får brug for ved opbygningen af udstillingerne, og hvor det bliver Vennernes opgave at samle penge for formålet.

Beretningen godkendtes enstemmigt.

2. Regnskabsaflæggelse for 1983.

Selskabets forhenværende sekretær B. Munthe Morgenstjerne aflagde herefter regnskabet for Orlogsmuseets Venner og kommandørkaptajn Barfoeds Legat.

Forsamlingen gav decharge for regnskabet.

3. Valg af bestyrelse

Politiadvokat Leo Lemvig havde ønsket at træde ud af bestyrelsen

hvilket dennes øvrige medlemmer meget beklagede. Direktør Jørn Hansen fra Svitzers Bjergnings-Entreprise A/S var blevet indvalgt som nyt medlem. Direktør Bent Suenson, viceadmiral S. Thostrup, højesteretssagfører Kjeld Rørdam genvalgtes som bestyrelsesmedlemmer.

4. Som revisor valgtes Centralanstalten for revision.
5. Eventuelt. Der blev rettet spørgsmål til bestyrelsen om hvorfor Marinehistorisk Tidsskrift bruger samme forside for alle 4 numre i samme årgang. Større variation efterlystes.

Da intet mere forelå, afsluttedes generalforsamlingen. Som afslutning fortalte Orlogsmuseets nye direktør Ole Lisberg Jensen om de lykkeligt genfundne modeller af Panserskibet Peder Skram og Torpedobåden Makrelen som blev stjålet fra udstillingen i Admiral Hotel 1980. Desuden berettede Lisberg Jensen kortfattet om museets planer på en etablering i Søkvæsthusets Bådsmandsstrædefløj.

OLJ

Nyt fra Orlogsmuseet

Orlogsmuseets udstillinger på Valdemar Slot lukker ved udgangen af sommersæsonen 1984 og i slutningen af året vil de marinehistoriske samlinger blive flyttet tilbage til København, hvor de vil blive opmagasineret indtil videre.

Valdemar Slots åbningstider:

1. juni – 14 september	alle dage kl. 10-17.
Juli	alle dage kl. 10-18.

Medlemskort i Orlogsmuseets Venner giver gratis adgang.

Samtidige illustrationer af danske 1600-tals orlogsskibe

Van de Velde tegninger II

af Niels M. Probst

Der kendes idag cirka 20 tegninger med danske skibsmotiver udført af den anerkendte marinemaler Willem Van de Velde d.æ. (1611-93). Af disse tegninger er især portrætterne af stor marine-arkæologisk interesse. De udgør nogle af de tidligste illustrationer af danske orlogsskibe der med sikkerhed kan identificeres. De er detaljerede, og de er utvivlsomt tilstrækkelig nøjagtige til at kunne betragtes som autoritativt kilde materiale.

Desværre har kunstneren, netop på portrætterne, været temmelig sparsommelig med påskrifter, og kun i et enkelt tilfælde, HANNIBAL, meddeles skibets navn. Identiteten af de øvrige skibe lader sig følgelig kun fastslå, hvor en sammenhæng med andre kildeoplysninger kan påvises.

Inden portrætterne betragtes enkeltvis, vil det imidlertid være praktisk at dels undersøge hvorvidt en indbyrdes sammenhæng kan påvises, dels søge at fastslå tilblivelsestidspunktet, for herigennem at få indsnævret det mulige motivvalg.

Det viser sig her at ihvertfald tolv af portrætterne synes at udgøre en serie der må være udført omtrent samtidig. De er nemlig tegnet i samme stil, og de er udført på de samme to papirtyper, i Van de Velde litteraturen betegnet 17 og 20, der igen kan kædes sammen, idet to aftryk af samme motiv i et par tilfælde er udført på hver sin type. (se appendix I).

Seriens tolv portrætter forestiller seks forskellige skibe. Som tidligere påvist i MHT, viser fem af portrætterne SOPHIA AMALIA, FRIDERICH og PRINS CHRISTIAN.¹ De resterende syv, der skal behandles her, viser HANNIBAL, og, som det skal søges påvist, TREFOLDIGHED og NORSKE LØVE. Alene udfra motiverne kan serien umiddelbart placeres mellem september 1657 og januar 1659. FRIDERICH ses nemlig uden galionsfigur, en skade som skibet fik i slaget ved Falsterbo 12-13 september 1657,² og HANNIBAL må være tegnet inden skibets navn omkring nytår 1658/59 ændredes til SVANEN.

Van de Velde ankom ombord på den hollandske hjælpeflåde, der un-

der Admiral Obdam brød den svenske blokade af København i Sundslaget 29. oktober 1658. Det er såvidt vides den eneste gang kunstneren har besøgt København, og han har antageligt tiltrådt hjemrejsen et par uger senere, for den 12. november skriver Obdam i et brev til Generalstaterne at dette vil blive medgivet Van de Velde.³ Portrætserien kan altså med stor sikkerhed dateres indenfor de første fjorten dage af november 1658.

Hverken SOPHIA AMALIA, FRIDERICH eller PRINS CHRISTIAN var udrustet under Københavns belejring, og de er da også vist uden skanseklæder, med næsten mennesketomme dæk. De portrætter, der her skal behandles, viser derimod alle livlig aktivitet ombord, og skanseklæderne er på plads. De skibe der her er tale om må altså have været udrustede da Van de Velde så dem.

Alle skibe, der under Van de Velde's ophold var udrustede under dansk kommando, indgik i den eskadre der forenede sig med den hollandske flåde efter Sundslaget.

Eskadrens sammensætning var 30. oktober:⁴

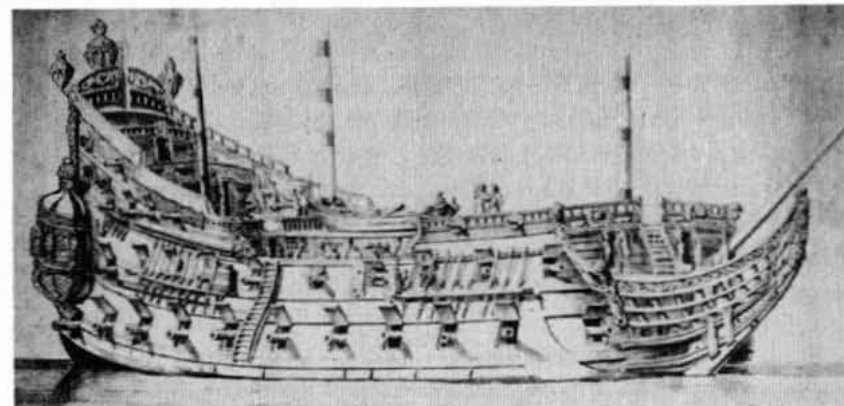
Byggeår	Navn	Chef	Be-sætn.	Ka-non
1642	TREFOLDIGHED	Admiral H. Bjelke	300	54
1646	HANNIBAL	Viceadm. N. Helt	280	54
1657	TRE LØVER	Viceadm. P. Bredal	280	54
1634	NORSKE LØVE	Capt. G. Lennertson	230	42
1642	GRAA ULV	Capt. P. J. Koningh	150	34
?	SKT JOHANNES*	Capt. S. Orning	80	20
1638	HØJENHALD	Capt. P. J. Morsing	60	16

* Svensk prise

Desuden blev to skibe, SORTE RYTTER og TRE KRONER, sat under hollandsk kommando den 30.-31. oktober. Da de ikke nævnes senere, betragtes det som tvivlsomt om de også kom ud at sejle. Men efter Sundslaget nævner kilderne kun få hollandske skibe ved navn, så hvis disse to danske skibe har sejlet under hollandsk flag en tid, kan de godt have deltaget i operationerne uden at blive nævnt.

Endelig erobrede hollænderne i Sundslaget de ex. danske PELIKA-

NEN og DELMENHORST, men disse skibe har efter kampen næppe været i en sådan stand at de umiddelbart har kunnet anvendes. Især skal kampen om PELIKANEN have været meget hård, og DELMENHORST overvejede man medio november at anvende til forsækning af indløbet til Landskrona. Iøvrigt nævnes ingen af disse skibe mere i 1658.⁵

Figur 1. NMM 165, TREFOLDIGHED. Vel nok det mest gennemarbejdede af seriens portrætter. Skibets bastante udseende svarer godt til de samtidig beskrivelser. Chr. IV skrev således i 1642 at det var »så sterck aff tømmer som ieg er vyss pa at magen innted fyndis y Europa«, og efter slaget ved Lister Dyb 16. maj 1644 fortalte hollænderne at man skød fra de danske skibe som fra blokhus, mens deres egne kugler ikke formåede at trænge igennem kongeskibets egeplankede sider. Kanonerne, der viser over rælingen ved halvdækkets forkant er rimeligvis dem hvortil Chr. IV beordrede specielle »affeiter« således at de kunne skyde over råholtet langs ankerstokken.¹⁴

National Maritime Museum.

TREFOLDIGHED (1642-76) NMM 165, Boymans T 361 og T 432
Tegningerne viser en stor todækker med ca. 60 kanoner. Galionen, der er opbygget efter »hollandsk« mønster, bærer en figur forestillende tre springende løver. Boven er fyldig og dækken er af fløjtetype.

NMM 165 erhvervedes af museet i 1932,⁶ og den har siden ofte været anvendt som bogillustration. Man har hidtil ment at tegningerne måtte forestille TRE LØVER (1657-1686),⁷ men lige så tilforladelig denne teori kan virke ved første øjekast, lige så hurtigt falder den ved nærmere undersøgelse.

For det første var TRE LØVER bygget af en englænder. Skibet var det sidste af ialt fire større orlogsskibe, der i årene 1646-57 blev bygget af de engelskfødte bygmestre James Robbins, fader og søn.⁸ Og mens

portrætterne af de tre første, HANNIBAL, PRINS CHRISTIAN og SOPHIA AMALIA, tydeligt viser at familien Robbins, ganske som man kunne forvente, fulgte rent engelske byggetraditioner, er det skib der her ses klart kontinentalt præget. Her er ingen af de fællestræk der kendetegner Robbins' skibe, og især må fløjtehækken antages at have ligget en engelsk skibsbygger fjernt.

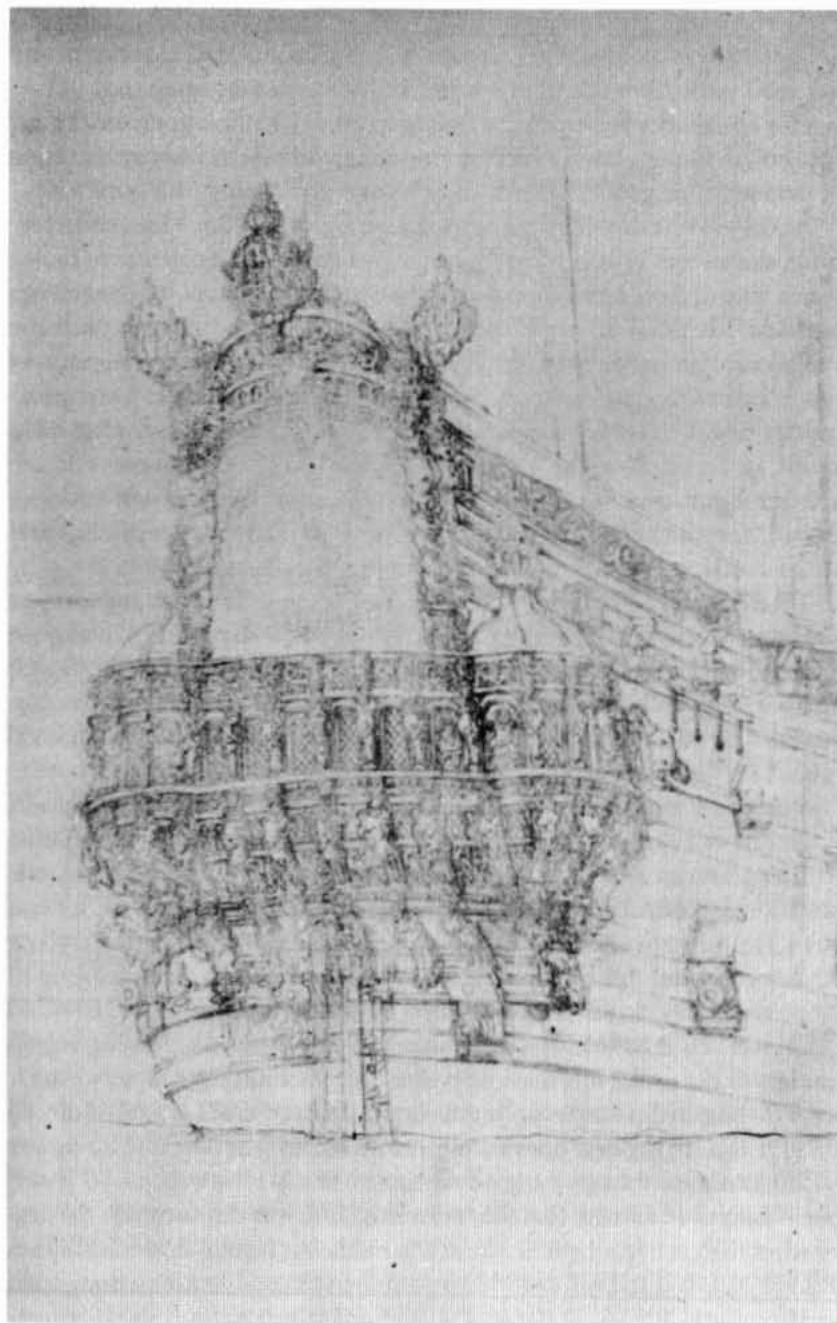
For det andet kunne de tre løver på galionen lige så logisk, omend nok så raffineret, have symboliseret navnet på et andet af flådens skibe: det Neustadt-byggede TREFOLDIGHED. For mens der intet konkret foreligger om TRE LØVER's galionsudsmykning, afslører malerregnskaberne fra TREFOLDIGHED's udrustning 1644, at her blev »paa Galionen de 3 Löffuer Blaa och med Guld staferet, Reglerne Medt adtskillige Farue stafferet, derforre 30 Rd«. ⁹ Det er velkendt at agterspejlet på Christian IV's berømte flagskib var smykket med et maleri af Kristi dåb, men navnet har altså også skullet hentyde til hovedmotivet i Kongens våben.

Nu begynder brikkerne at falde på plads. Et skib som det her viste kunne nemlig udmærket have været bygget i Lübeck-området, hvor man tilsyneladende udviklede netop fløjtypen videre end andre steder. Mens typen i sit oprindelsesland, Holland, sjældent eller aldrig byggedes med mere end et enkelt batteridæk, eksisterer der i Lübeck modeller af endog tredækkere med fløjtehæk. ¹⁰ TREFOLDIGHED's byggested, Neustadt, ligger som bekendt 30 km nord for Lübeck.

Det kan altså foreløbig fastslås at såvel ornamentering som byggemåde taler for at portrætterne forestiller TREFOLDIGHED, men for at finde det endelige bevis må vi bevæge os over til en anden kategori af Van de Velde tegninger, situationsskitserne. Af disse findes to der viser TREFOLDIGHED, Frederiksborgmuseets velkendte A 2818 og Louvre museets No. 805.

Figur 2. Boymans T432, TREFOLDIGHED. Det kan virke overraskende at et så stort skib var bygget med fløjtehæk, men denne byggemåde synes at have været almindelige i Lübeck-området. I lighed med andre læringsportrætter fra denne tid er portfordelingen i øverste lag fortegnet, idet forreste port fejlagtigt er placeret over mellemrummet mellem 2. og 3. port i underste lag, istedet for mellem den af bovns runding skjulte bovport og 2. port. Skibet havde seks porte i kulan som vist på figur 1. Sidegallerierne var jernkonstruktioner, idet Chr. IV i 1644 gav Holmens smedemester ordre til at gøre tvende tårne »som man kan gaa udi aff den store kaiitte« ³⁰. Desværre er de fleste detaljer i spejldekorationen gået tabt på det svage aftryk, men de svage skygger kan tydes som hovedmotivet i det klassiske dåbsbillede: to personer, hvoraf den ene ses stående i et vandløb, derover en svævende due.

Boymans Van Beuningen Museum.

Frederiksborgtegningen har hidtil været betragtet som den eneste pålidelige illustration af skibet. Her ses TREFOLDIGHED, der er betegnet med påskriften »de drie vuldichkeijt«,¹¹ sejlene rumskøds i spidsen for en eskadre på fem skibe syd for Hveen. På stortoppen ses et stort orlogsflag. Gengivelsen af skroget stemmer vel med portrætterne, men er desværre for groft skitseret til at kunne give faste holdepunkter.

Anderledes forholder det sig med Louvre's No. 805.¹² På denne tegning, der så vidt vides aldrig før har været gengivet herhjemme (Holck synes ikke at have kendt den), er skibene trukket skarpt og præcist op, og både TREFOLDIGHED og TRE LØVER ses i omtrent samme vinkel som på bovportrætterne. En sammenligning her hæver enhver tvivl. Skibet på portrætterne, med den lagdelte galion, det karnapformede sidegalleri og fløjtehækkens karakteristiske stærkt konvekse hækspant, genkendes let i Louvre's TREFOLDIGHED, og til overflod bekræfter tegningen at TRE LØVER ganske rigtigt tog sig helt anderledes ud. Det må herefter anses som bevist, at portrætterne virkelig forestiller dansk marinehistories vel nok mest navnkundige skib.

TREFOLDIGHED blev som nævnt bygget i Neustadt, og det var det første større orlogsskib der leveredes fra det derliggende privatejede værft.¹³ I forbindelse med byggeriet nævnes af kongelige skibsbyggere kun mestersvenden Villads Kristensen, der var udsendt som tilsynsførende.¹⁴ Det må derfor antages at selve bygmesteren har været en lokal mand, og det lader til at denne i vidt omfang har fulgt sit eget hoved. Christian IV blev nemlig særdeles utilfreds da skibet i 1642 ankom til København. Kongen beklagede sig over at den tilsendte »skabelun«, som han iøvrigt selv havde »ordnet«, ikke var blevet fulgt, og krævede omfattede ændringer foretaget.¹⁵ Skibet var første gang udrustet i 1644, hvor det som Kongens flagskib deltog i slagene ved Lister Dyb og Kolberg Heide. Senere anvendtes det flittigt, ved hyldningsrejser til Norge, ved traktatudrustninger 1653 og 1656 og i krigsårene 1657–59.

Uagtet at TREFOLDIGHED ikke synes at have været særlig velsejlende, var det under alle disse udrustninger flådens flagskib, selv i 1657, hvor de betydeligt større og mere slagkraftige SOPHIA AMALIA og FRIDERICH tog del i operationerne. Armeringen, der oprindeligt var på 48 kanoner, forøgedes gradvist indtil den i 1664 var på 66 kanoner.¹⁶ Sidst i 1660'erne forfaldt skibet. Måske har det tømmer der anvendtes til dets bygning ikke været tilstrækkeligt lagret, ihvertfald synes TREFOLDIGHED efter 1666 kun at have været anvendt som vagtskib ved bommen. I 1676 gik der ild i »det ældgamle og til fægtning ubrug-

MARINEHISTORISK SELSKAB afholder foredrag og ekskursioner samt udgiver et kvartalsskrift, MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT, i samarbejde med »Fregatten Jyllands Venner«, »Orlogsmuseets Venner« og »Danske Tordenskjolds Venner«.

MARINEHISTORISK SELSKAB udgiver desuden en række skrifter og har hidtil udsendt følgende:

- Nr. 1 Jørgen Barfod: Slaget i Køge Bugt juli 1677. (1952) (udsolgt).
- Nr. 2 R. Steen Steensen: Vore torpedobåde gennem 75 år. (1953) (udsolgt)
- Nr. 3 Georg Nørregaard: Fregatten Falster ved Marokko 1753. (1953) 25 kr./17 kr.
- Nr. 4 G. Olsen, E. Harremoes, G. Honnens de Lichtenberg og R. Steen Steensen: De danske stræder og Øresundstolden. (1958) 30 kr./20 kr.
- Nr. 5 R. Steen Steensen: Vore undervandsbåde gennem 50 år. (1960) næsten udsolgt. 65 kr./50 kr.

- Nr. 6 R. Steen Steensen: Orlogsmuseet. (1961) næsten udsolgt. 15 kr./10 kr.
- Nr. 7 Jørgen H. Barfod: Orlogsflåden på Niels Juels tid. (1963) 60 kr./45 kr.
- Nr. 8 G. Honnens de Lichtenberg: Larssen fra 64. 30 kr./20 kr.
- Nr. 9 R. Steen Steensen: Fregatten Jylland. (1965) (udsolgt).
- Nr. 10 R. Steen Steensen: Vore panserskibe 1863-1943. (1968) næsten udsolgt. 96 kr./65 kr.
- Nr. 11 R. Steen Stensen: Vore krydsere. (1971) 80 kr./60 kr.
- Nr. 12 Hans Chr. Bjerg: Dansk Marinehistorisk Bibliografi 1500-1975. (1975) (udsolgt).
- Nr. 13 M. Winge: Søetatens Syge- og Kvæsthuse. (1976) (udsolgt).
- Nr. 14 Jørgen H. Barfod: Niels Juel, A Danish Admiral of the 17th Century. (1977) 48 kr./32 kr.
- Nr. 15 Hans Garde og Hans Chr. Bjerg: Torpedobåde gennem 100 år. (1979) næsten udsolgt.
- Nr. 16 Ole L. Frantzen: Truslen fra Øst, Dansk-Norsk Flådepolitik 1769-1807. (1980) 96 kr./65 kr.
- Nr. 17 J. H. Lorcks dagbog: Fregatten Bellonas togt til Sydamerika 1840-41. (1980) 69 kr./50 kr.
- Nr. 18 Hanne Andersen: Nyboder - et københavnsk miljø. (1981). 40 kr./30 kr.

Beløbet efter skråstregen angiver prisen for medlemmer af Marinehistorisk Selskab.

MARINEHISTORISK SELSKABs kommende skriftserie kan erhverves - også af ikke-medlemmer - til reduceret pris ved forudbetaling på vedhæftede kupon.

Skrift nr. 19: »Lex Rechnitzer«. Den gengiver admiral Rechnitzers optegnelser om de militærpolitiske drøftelser i 1931-32. Henri Wenck blev i 1931-32. Henri Wenck blev i 1931 viceadmiral og chef for søværnet. For at redde landet fra en total afrustning ønskede partiet Venstre at udarbejde et lovforslag, hvortil man ønskede bl.a. Wencks forhåndstilsagn. Skyggerne fra 1932-ordningen når helt op til situationen den 9. april 1940. Indledning ved Hans Chr. Bjerg.

Skrift nr. 20: H. C. Bjerg, H. C. Dahlerup Koch og P. B. Nielsen: Ubåde 1909-1984. I anledning af 75-året for den første kommandohejsning på en dansk ubåd udsendes i oktober 1984, en bog om ubåde i almindelighed og danske ubåde i særdeleshed. Bogen kan kun forudbestilles og vil efter udgivelsen blive forhandlet gennem boghandleren. Pris ved forudbestilling: 90 kr.

Skrift nr. 21: Ole L. Frantzen og Birger Thomsen (red.): Orlogsskibet »Holsteen« 1772. Et af de sidste klassiske orlogsskibe fra 1700-tallet bliver behandlet fra forskellige synsvinkler. Holsteens historie belyses fra bygning over udrustning og togter til skibets deltagelse i slaget på Rheden 1801. Hertil kommer Holsteens videre skæbne som orlogsskibet »Nassau« i Royal Navy.

Alle disse emner behandles af en række marinehistorikere, som hver er specialist på sit område. Bogen vil blive på ca. 110 sider. Pris ved forudbestilling: ca. 90 kr.

✂

Undertegnede bestiller herved følgende skrifter:

Af de hidtil udkomne numre:

Af de kommende numre vil jeg bestille følgende:

..... Nr. 19 »Lex Rechnitzer« til 68 kr.

..... Nr. 20 »Ubåde 1909-1984 til 90 kr.

..... Nr. 21 »Orlogsskibet »Holsteen« 1772« til ca. 90 kr.

(Man bedes angive antal eksemplarer ved de ønskede)

Navn

Adresse:

Postnr.

.....
Underskrift

Frankeres
som
brev

MARINEHISTORISK SELSKAB
Ved Fortunen 10A
2800 Lyngby

lige skib«. Det udbrændte vrug blev siden sænket ved Toldboden, hvor det endnu 1702 var synligt.¹⁷

HANNIBAL (1647–1716) NMM 58

Tegningen viser en stor todækker med ca. 60 kanoner. Kulen er dækket af en løbebro i fuld bredde. Galionen, der er opbygget på engelsk manier, bærer en rytterfigur. Enkelt barkholt udfor andet batteridæk. Inskriptionen i nederste venstre hjørne læses: »deense anijbul visadr« dansk hannibal viceadmiral).¹⁸

Portrættet er det eneste danske, der er forsynet med en inskription indeholdende skibets navn. HANNIBAL var, som nævnt, eskadrens næstkommanderende- eller viceadmiralsskib i november 1658.

Skibet blev bygget i Norge 1645–47 af skibsbyggerne James Robbins, fader og søn.¹⁹ En sammenligning med samme bygmestres PRINS CHRISTIAN og SOPHIA AMALIA viser mange ligheder f.eks. i galionsopbygningen og de runde porte i overbygningen. Den enkelte barkholt udfor andet batteridæk er en usædvanlig detalje, der synes at have været særkende for Robbins' skibe.

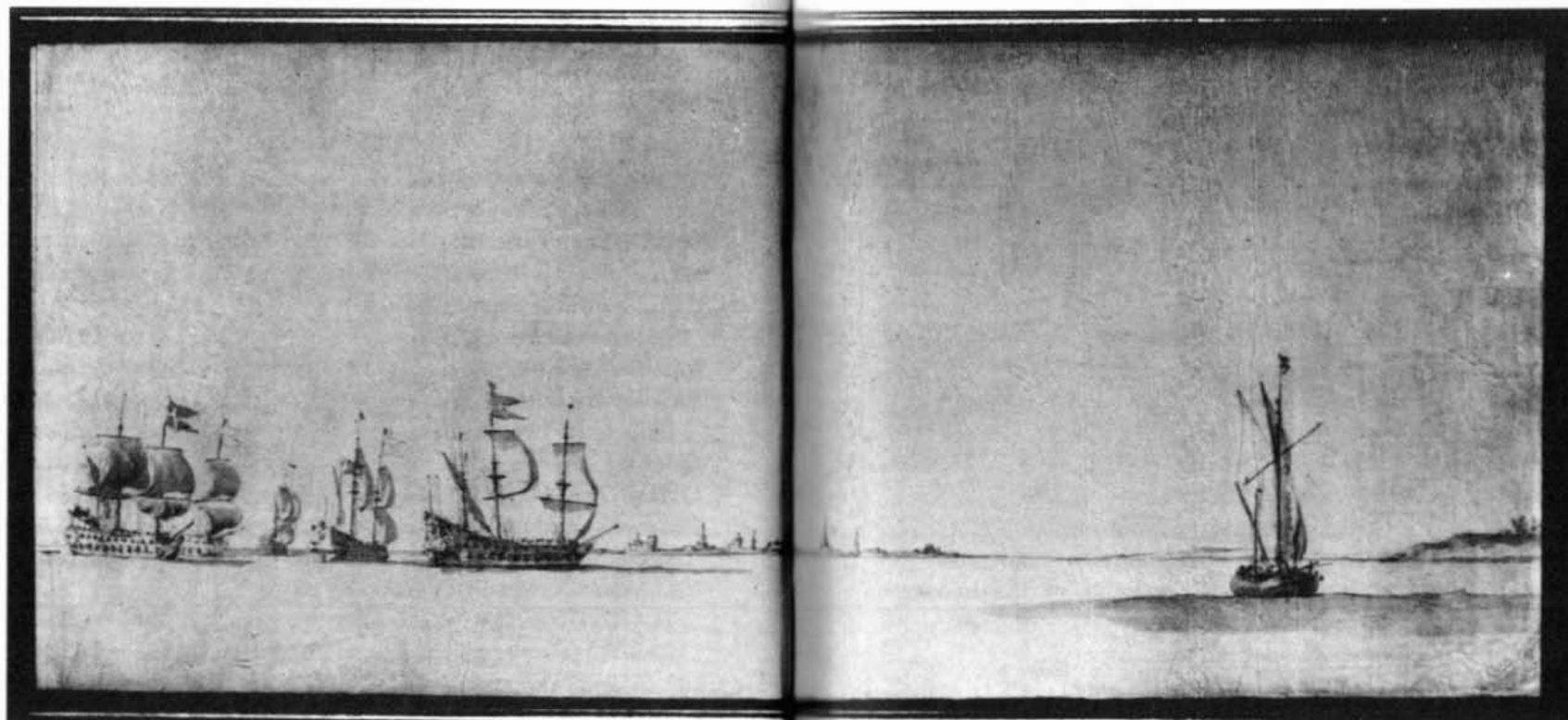
HANNIBAL var opkaldt efter den norske statholder Hannibal Sehested. Efter at denne var faldet i unåde, ændrede Frederik III i vinteren 1658–59 skibets navn til SVANEN (måske som en gunstbevisning til biskop Hans Svane ??), og Sehesteds buste på agterspejlet blev erstattet med billedet af en hvid svane.²⁰

Skibet må have været velbygget, for det opnåede en usædvanlig høj alder, det blev først kasseret i 1716. I 1721 sænkedes skroget ved gamle Trekroner, hvor resterne stadig findes.²¹

NORSKE LØVE (1634–1666) Boymans T379, T453 og T380

Tre tegninger med samme motiv. De viser en mindre todækker med 40–50 kanoner. På agterspejlet ses et kronet kongevåben, hvori det øverste lille skjold indeholder et C4 monogram. Mellem kahytvinduerne ses et skjold med et F3 monogram. På T453 læses inskriptionen i nederste venstre hjørne: »Schip denemarcken schout bij nacht«. ²²

T379, der er det mest gennearbejdede af portrætte, er ofte blevet anvendt som bogillustration, oprindeligt som DELMENHORST,²³ der som nævnt blev hollandsk i 1658, senere som TRE LØVER. (1657–86).

Figur 3. Frederiksborg A2818. Fem dansk orlogsskibe med vinterrig. I baggrunden ses København, yderst til højre Hveen. Skibet yderst til venstre med orlogsflag på fortoppen er betegnet »de henijboll«, skibet med flag på stortoppen »de drie vuldichheijt«, mens galioten til højre »van de Velde sijn gallyodt« sikkert indikerer at scenen er tegnet på stedet. To skibe, hvoraf det ene fører orlogsflag på krydstoppen, ses på vej bort fra eskadren. Formodentlig hidrører tegningen fra 3. nov. 1658, da P. Bredal med TRE LØVER og GRAA ULV detachedes fra Henrik Bjelkes sundeskadre. De hvide splitflag, der ses på to fortoppe, må da være »passiarflag«. Formodningen bekræftes af en tegning i samme stil (NMM840), der antagelig viser øjeblikket da Obdam, ligeledes 3. nov., forlader den hollandske flåde udfør Landskrona for at lade sig ro til København.²⁶ Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg.

Nærmere efterforskning viser imidlertid at ingen af disse identifikationer kan være rigtige. Et manuskript af Orlogskaptajn P. Holck i Orlogsmuseet afslører at forbindelsen med DELMENHORST udelukkende forårsagedes af en fejllæsning af inskriptionen »denemarcken«

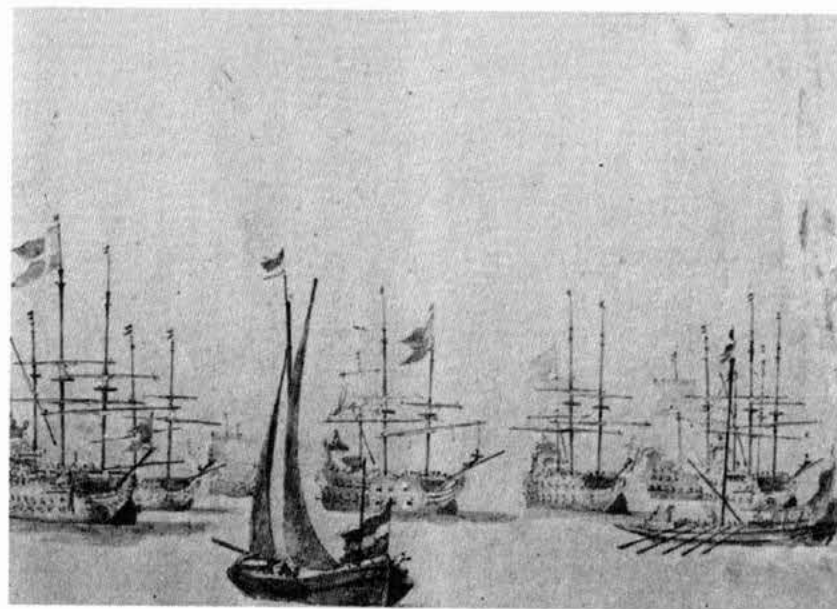
som skibets navn. Den senere tydning, der skyldes Van de Velde eksperten M. S. Robinson, tidligere National Maritime Museum, må her nok tillægges større autoritet, og iøvrigt havde DELMENHORST 24 kanonporte i underste lag, mens tegningerne viser 18–20. Senere gengivelser under navnet TRE LØVER kan føres tilbage til en simpel tekstombytning, idet navnet første gang ses anvendt i et værk hvori samtidig T361 (tidligere TRE LØVER) uden nærmere begrundelse er gengivet som DELMENHORST.²⁴

Ud fra skibets ornamentering kan det fastslås at det må være bygget før 1648, men gengivet senere, ifølge inskriptionen på et tidspunkt hvor det har været ført af trediekommanderende (schoutbynachten) i en eskadre. Tegningerne hører utvivlsomt til samme serie som de ovenfor behandlede, og tilstedeværelsen af portrætter af såvel admirals- som viceadmiralsskibet i Bjelkes sundeskadre, sandsynliggør at her skal også dette skib findes.

Jævnfør den ovenfor gengivne eskadresammensætning 30. oktober, henledes opmærksomheden atter på TRE LØVER, men dette skib var bygget længe efter 1648, og det var desuden noget større end det her vist. Det forlod da også sundeskadren allerede efter fire dage. Den 3. november beordredes Bredal nemlig til med TRE LØVER, GRAA ULV, SKT JOHANNES (der havde forladt eskadren allerede 30. okt.) og to hollandske skibe at sejle til Store Bælt. Tilbage ved Landskrona forblev derefter kun »3 voris, Trefoldighed, Norsche Löve, Hanebal oc 21 Hollender«. ²⁵

Der forekom ikke yderligere ændringer i sundeskadrens sammensætning før stærk frost og begyndende isgang sidst i november gjorde det nødvendigt at forlægge til København, og endskønt der ikke foreligger nogen officiel ordre desangående, må det betragtes som givet at den yngste skibschef, capt. Gilles Lennartson på NORSKE LØVE, har været designeret som eskadrens trediekommanderende. At han, ihvertfald af hollænderne, er blevet betragtet som schoutbynacht, ses ved at sammenstille to af periodens hovedkilder, admiral Obdams journal og rigsråd Otte Krag's dagbog. De er begge skrevet i København, og 29. nov. (9. dec. ny stil) noterer Obdam at »des aghtermiddaghs compt den Deenschen Schoutbig-nacht met een fleuyt uyt de vloot, settent bij ons« (om eftermiddagen kom den danske schoutbynacht og en fløjte til flåden, lagde sig ved os). Samme dag fortæller Krag at »cap. Gilles met Norske Löve (komb) hid fra Landscrone«. Det skal tilføjes at de to iagttagere beskriver hjemkomsten af de andre danske skibe på lignende måde. Således noterer Obdam 28. nov. (8. dec. ny stil) at »des middaghs compt den Deenschen vice-admirael, ---, met het schip van den capiteyn Bogart, ut de vloot voor Coppenhage ten ancker«, og samme dag »komb Helt fra sundet met Hannebal« ifølge Krag. 3. dec. fortæller Obdam at »des middaghs liep den Deensche admirael, vice-admirael en schout-bij-nacht naer binnen toe tot tegen het ijs aen«, mens Krag først dagen efter, 4. dec., noterer: »komb Hendrick Bielcke met Trefoldighed paa reden, matte vecke sig ind met de andre orlogsskibe«. ²⁶

NORSKE LØVE har altså fra 3. nov. og indtil efter Van de Velde medio november forlod København været »Schip denemarcken schout bij nacht«. Det blev færdigbygget 1634, og kan altså godt have været udsmykket med et Kongevåben som det viste. NORSKE LØVE var i modsætning til 140 fods skibene TREFOLDIGHED, HANNIBAL og TRE LØVER, et skib i 120 fods klassen. Ifølge traktatlisten fra 1652 ³¹ førte det 44 kanoner, og der var 18 porte i understen lag, 26 i øverste og

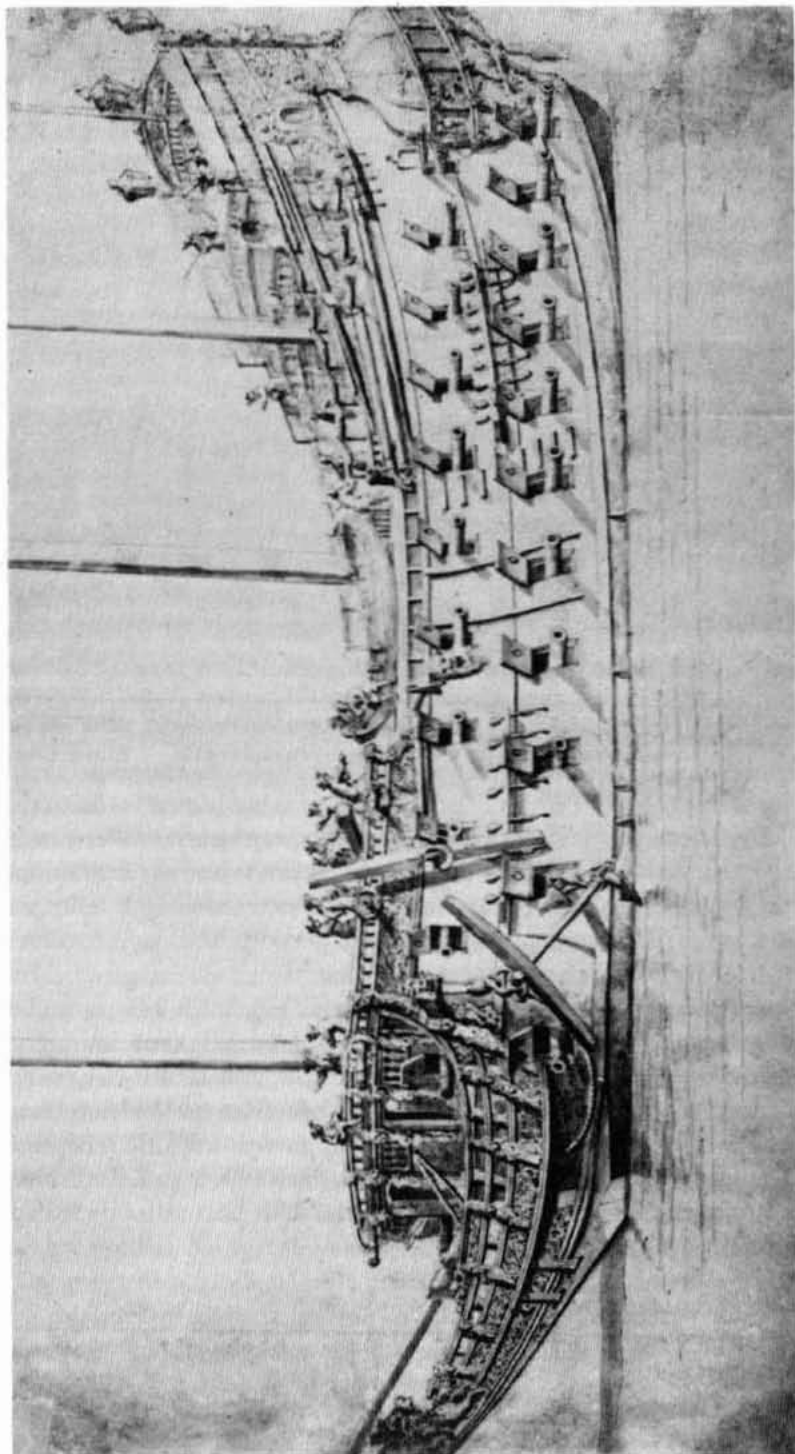

Figur 4. Louvre No. 805. Seks danske skibe på Københavns red. Jævnfør flagføringen figur 3 kan de tre flagskibe identificeres fra venstre til højre som TREFOLDIGHED, HANNIBAL og TRE LØVER. I forgrunden ses igen Van de Velde's galiot, som han også anvendte under sundslaget, og yderst til højre en dansk galej. Musée Louvre

8 i kahytterne (se appendix II). De store forskel på portantallet i understen og øverste lag må skyldes at en del af de sidste har vist ind over skibets dæk, og ihvertfald seks af dem må have været anbragt således at de ikke kan ses på portrætterne, nemlig to jagerporte i bakkens forskot og fire defensive porte i bakkens og mellemdækkets indvendige skot. Desuden har agter- og sidegallerier rimeligvis indeholdt 2-4 porte, som ornamenteringen gør det umulige at erkende. Man må iøvrigt ved »porttælling« gøre sig klart, at fuldstændig overensstemmelse mellem uafhængige 1600 tals kilder er sjælden, og for Van de Veldes vedkommende må en tolerance på plus/minus en port pr. lag/side accepteres.

Det kan herefter konkluderes at udfra en vurdering af:

- 1) sammenhængen med de øvrige Van de Velde portrætter og inskriptionens ordlyd,
 - 2) skibets alder, størrelse og armering,
- kan disse portrætter med rimelig sikkerhed sættes i forbindelse med NORSKE LØVE 1634-66.

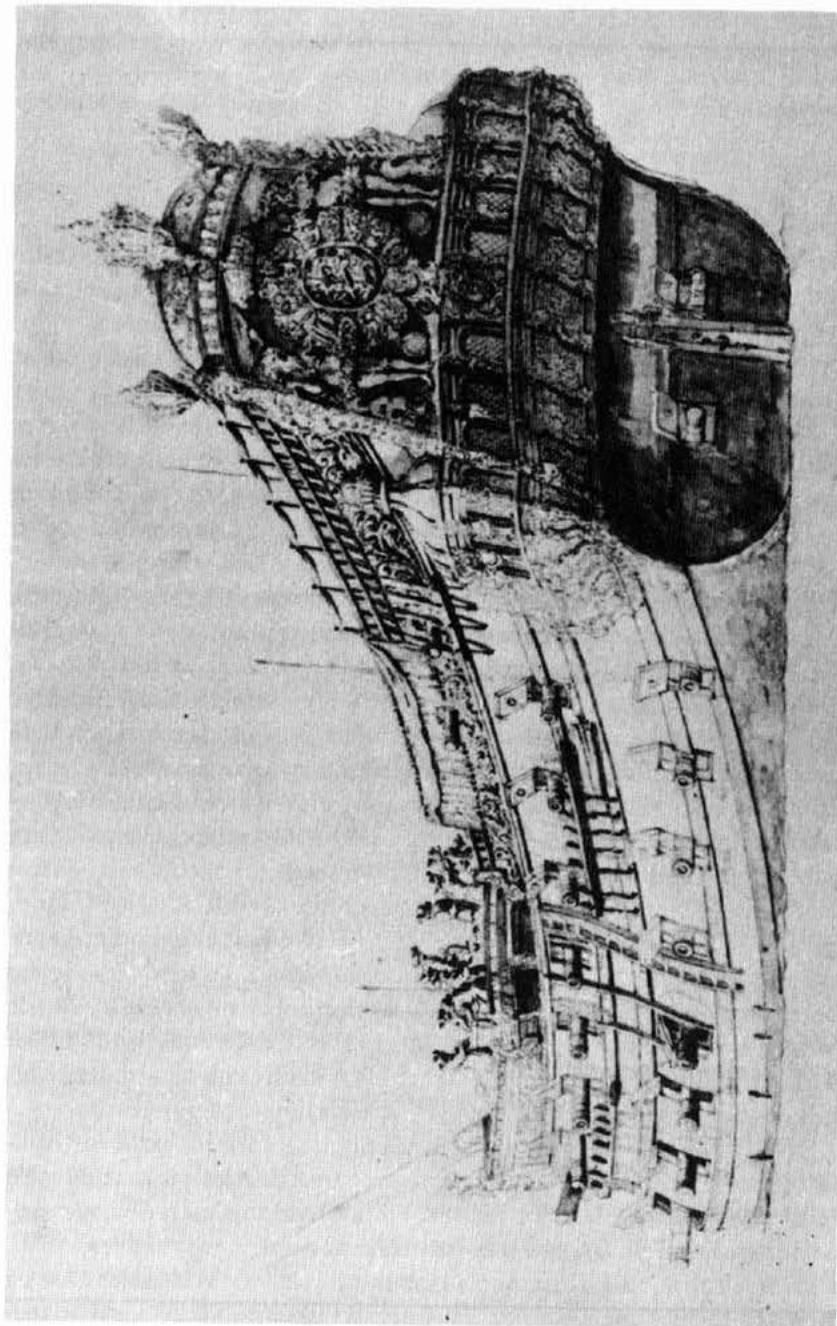
Figur 5. NMM 58 HANNIBAL. I forhold til TREFOLDIGHED er dette skib ret skarptbygget, og især galionsopbygningen afslører klart bygmesterens engelske herkomst. I 1663 blev skibet i forbindelse med en hovedreparation ombygget efter hollandsk model.²⁰
National Maritime Museum.

Imidlertid findes der et andet vidnesbyrd om NORSKE LØVE's udseende som ikke kan forbigås: Jacob Jensen Nordmands smukke elfenbensmodel på Rosenborg Slot. Den ringe overensstemmelse med portrætterne kan dog ikke overraske, idet Orlogskaptajn P. Holck, efter at have haft lejlighed til at opmåle modellen, i TfS 1931 ligefrem konkluderede at »skib og model kan ikke have noget med hinanden at gøre«.²⁷

Holck forsøgte derefter at bevise at modellen måtte forestille et nyere NORSKE LØVE fra 1654 (modellens fremstillingsår). Det lykkedes dog ikke at påvise, hverken hvad der i så fald blev af det dengang kun tyve år gamle skib, eller at nybygningen virkelig fik navnet NORSKE LØVE, endsiige havde dimensioner der passede bedre med modellen. Teorien er da heller ikke blevet accepteret af senere forskere,²⁸ og det NORSKE LØVE der blev bygget 1634 må fortsat antages at have eksisteret indtil det i 1666 forliste.

Holcks udgangspunkt, at modellen skulle være en 100% skalatro gengivelse, virker iøvrigt temmelig urealistisk. I modsætning til de få professionelt udførte admiralitetsmodeller der findes bevaret fra tiden, er elfenbensmodellen udført med massivt underskrog, og kunstdrejeren Nordmands primære hensigt har tydeligvis været at fremstille en, ganske vist særdeles eksklusiv, prydmodel. Skønt modellen utvivlsomt giver mange værdifulde oplysninger om datidens praksis – Nordmand, der i 1630'erne foretog lange sørejser, må have haft et grundigt kendskab til dæksindretning og tilrigning – kan den ikke med rimelighed betragtes som skalamodel i moderne forstand. En vurdering af Van de Velde's autoritet kontra Nordmand's, må under alle omstændigheder falde ud til førstnævntes fordel, ikke mindst fordi denne har haft mulighed for at have objektet for øje mens han udførte sin gengivelse.

NORSKE LØVE byggedes 1631–34 af D. Sinclair på Slotø ved Nakskov, som det sidste skib der udgik fra dette værft. Det var et af de mest anvendte skibe i Flåden. I perioden 1635–45 var det hvert år under udrustning. Den længste rejse, til Corunna i Spanien, foretog det i 1640. I 1644 deltog det under Stenzel v. Jasmund i slagene ved Lister Dyb og Kolberg Heide, i begge tilfælde i Kongens eskadre. I 1653 og 1656 del-

Figur 6. Boymans T379, NORSKE LØVE. I det øverste skjold i kongevåbenet ses Chr. IV's monogram. Et lignende våben, fra ca. 1635, findes over Kongestolen i Kronborg slotskirke. Ligesom på figur 2 er portfordelingen i øverste lag fortegnet. Skibet havde seks porte i kulen.
Boymans – Van Beuningen Museum.

tog det i traktatudrustninger, og i 1657 var det Niels Juel's admiralskib – hans første slagkommando – i slaget ved Falsterbo.²⁹ Udrustningen i 1658 er allerede berørt. I 1663 blev skibet hovedrepareret. Det var atter udrustet i 1665 og i 1666, da det i en efterårsstorm, under admiral N. Helt, grundstødte og forliste ved Egersund i Norge, dog uden tab af menneskeliv.²⁷

Portrætserien fra 1658 udgør en stor andel af det samlede illustrationsmateriale vedrørende danske orlogsskibe før 1692. Sammen med vore to eneste hjemlige portrætter fra perioden, Gavnø malerierne af FRIDERICH og SOPHIA AMALIA, giver de et bredt billede af byggemåde og ornamentering under den sidste del af Christian IV's tid. De viser hvorledes man i denne periode vaklede mellem kontinental og engelsk byggeskik, en situation der først afklaredes i 1660'erne da Cort Adeler ansatte hollandske skibsbyggere. De viser også at man trods dårlig økonomi udsmykkede skibene med en ornamentering der i rigdom og variation nærmer sig tidens bedste kirkekunst.

Noter og henvisninger

1. Van de Velde Portrætter af Dansk Orlogsskibe MHT 1981/1 p. 6–15.
2. F. Askgaard: Kampen om Østersøen 1654–60 p. 163. København 1974.
3. G. L. Grove: Samtidige Billeder fra Slaget i Øresund. Tidsskriftet Kunst, 6. årgang (1905).
4. Efter Askgaard: Kampen om Østersøen 1654–60 p. 248.
5. Ibid. p. 241–280.
6. M. S. Robinson: Van de Velde drawings in the National Maritime Museum Vol. I, p. 54. Cambridge 1958.
7. P. Holck: Cort Adeler, p. 145. København 1934. Her er tegningen gengivet som: »orlogsskib, Tegning af Van de Velde, formes at forestille »Tre Løvere«, bygget 1656«.
8. Axel Liliefalk: Bidrag til Flaadens Historie i Tiden mellem Freden i København og den Skaanske Krigs Udbrud, TFS 1912 p. 408.

9. R. A. Afregninger XII 6.1. Fuldstændigt gengivet. J. Olrik: Trefoldigheden's dekoration for Chr. IV's Orlogsfærd 1644. Fra Arkiv og Museum II, 1905, p. 406-9.
10. Köster: Modelle Alter Segelschiffe, Berlin u.å.
11. Otto Andrup: Slaget i Øresund 1658 fremstillet af Van de Velde. Kunstmuseets Aarskrift xi-xii, p. 158.
12. Louvre 805 (20.082). Flotte Hollandaise et Danoise à l'ancre en 1658. Inskription: 6 deense schepen mede leggen den 9en novembr 165(8)/ op saterdach de dooden inde gallyoten (soodanigh naar?)/de stadt gebracht dat deerelich en droevich .../sien was. (seks danske skibe liggende sammen lørdag den 9 november (30 okt. gl. stil) 165(8), de døde bliver bragt til byen i galioterne, hvilket var et sørgeligt og ynkeligt syn.) Tydningen er venligst meddelt af M. S. Robinson.
13. John T. Lauridsen: Skibsbyggeri i Neustadt i 1640'erne. HSM 1982 p. 72.
14. Egenhænge Breve, 8. juni 1642.
15. Ibid.
16. Skibslister: Lind FIII sømagt p. 241, Chr. Bruun: Curt Adelaer p. 424 og 430-1, Holck: Cort Adeler p. 153.
17. Bruun: Slaget paa Kolberger Heide p. 72-74. København 1879.
18. M. S. Robinson: Van de Velde drawings in the National Maritime Museum Vol. I p. 175.
19. R. A. Ekvipagekontorets Copiebog 1686.
20. Liliefalk: Bidrag til Flaadens Historie etc. TFS 1912, p. 405.
21. Holck: De ældste Søbatterier Tre Kroner og Prøvestenen. TFS 1939 p. 356.
22. The Willem Van de Velde drawings in the Boymans - Van Beuningen Museum Vol. III p. 130. Rotterdam 1979.
23. B. V. Munthe af Morgenstjerne: Danske Sejlskibe, p. 10. København 1948.
24. Askgaard: Kampen om Østersøen, planche X og XV.
25. G. L. Grove og K. Rockstroh: (Otto Krag's) Dagbogsoptegnelser vedrørende Kri-gen 1658-59, Danske Magazin 5 række nr. 6, p. 144.
26. Ibid. p. 151-52 og G. L. Grove: Journalen van de Admiralen Van Wassenaer - Ob-dam en De Ruyter, p. 39-41. Amsterdam 1907.
27. P. Holck: Elfenbensmodellen af «Norske Løve», TFS 1931 p. 65-105.
28. J. H. Barfod: Orlogslåden på Niels Juels Tid, p. 15. Kbh. 1963, og Askgaard: Kampen om Østersøen, p. 510, note 96.
29. J. H. Barfod: Niels Juel, p. 30-34. Aarhus 1977.
30. Egenhændige Breve, 23/4 1644.
31. Oplysningerne hidrører fra traktatlisten fra 1652 bl.a. gengivet i P. Holck: Flådeli-ster omkring krigsårene 1644-45 TFS 1943 p. 553-565.
32. Lists of men of war 1650-1700. P. Holck, Danish-Norwegian Ships, vol. III, Lon-don 1935.

APPENDIX I

Danske orlogsskibsportrætter af Willem van de Velde den ældre, 1658.

Navn	Syns-vinkel	Museum	nr.	Vand-mærke	
FRIDERICH	bov	Boymans	T301	17a	
SOPHIA AMALIA	bov	Boymans	T330	17a	} samme motiv
SOPHIA AMALIA	bov	Boymans	T360	20b	
SOPHIA AMALIA	låring	V & A	4685	?	
PRINS CHRI-STIAN	låring	Boymans	T431	20b	
TREFOLDIGHED	bov	NMM	165	17	} samme motiv
TREFOLDIGHED	bov	Boymans	T361	20a	
TREFOLDIGHED	låring	Boymans	T432	17a	
HANNIBAL	bov	NMM	58	20	
NORSKE LØVE	låring	Boymans	T379	17a	} samme motiv
NORSKE LØVE	låring	Boymans	T380	17a	
NORSKE LØVE	låring	Boymans	T453	17a	

Boymans - Boymans van Beuningen Museum, Amsterdam

V & A - Victoria and Albert Museum, London.

NMM - National Maritime Museum, Greenwich.

APPENDIX II

Dimensioner i danske fod og tommer				Antal kanonporte						
Lang o. stevne	Bred	Dyb i rum	Dæks højde	Underste lag	Mellemste lag	Forbæk	Innlem bakkert	Agter bæk	Kahytter hytter	Ialt hytter
TREFOLDIGHED ³¹	142'	36'	16'	7' 6"	22	8	6	8	4	48
TRE LØVER ³²	139'	31' 2"	12' 9"	6' 4"						
HANNIBAL ³³	141'	35'	16'	6' 6"	24	24	2*	10		60
NORSKE LØVER ³⁴	121' 6"	31' 6"	10' 7"	6' 6"	18	8	6	12	8	52
ROSENBORG ³⁷	116' 6"	26' 6"		5-7'	24	8		12	4	48

- ovenpå for

	Underste lag	Armering	Mellemste lag/ for- og agterbak imellem bakk	Bakkerne/ kahytter/ ovenpå	Byggear/ afgang
	3/4 kart (36 pd)	1/2 kart. (24 pd)	18 pd	8 pd	Ialt
		Bov- slange			
TREFOLDIGHED ³¹	4	18	22	4	48
TRE LØVER ¹⁶			24	22	64
HANNIBAL ³¹	18	2	18	16*	1657-86
NORSKE LØVE ³¹	16	2		6	1646-1716
			22	4	1634-66

* plus to falkonetter

30

Kaj Lund: Vinden er vor, 6 - Gamle og nye danske veteranskibe.
Borgen 1983. 160 s. ill. kr. 178.

For sjette og sidste gang stævner Kaj Lund ud med et bind af Vinden er vor. Denne gang er undertitlen »gamle og nye danske veteranskibe« – en titel, som viser, at nu er den ende, som startede så frisk, være spundet færdig. Vi har gennem seks bind lært veteranskibe at kende forfra og bagfra, udenlandske i danske farvande, danske i udlandet, danske, som har været i udlandet og er hjemme igen, de er blevet gennemgået som lejrskoleskibe, projekter, sociale eksperimenter og private initiativer. Det er nu blevet slået fast med seks store, solide syvtommersøm, at vi danske er i besiddelse af en enestående og levende maritim arv – med enkelte mindre legitime familiemedlemmer imellem. For mange år frem i tiden vil »Vinden er vor« fremstå som en meget grundig gennemgang af gamle danske veteranskibe – så, kære Kaj Lund: lad dig ikke friste til at presse dette emne yderligere i denne form – og derved spolere det gode indtryk af dine seks bind Vinden er vor.

BT

Falhen

Indhold:

Meddelelser:

Marinehistorisk selskab	2
Selskabet Fregatten Jyllands venner	3
Selskabet Orlogsmuseets venner	7

Artikler:

Samtidige illustrationer af danske 1600-tals orlogsskibe	9
Marinehistorisk Selskabs Skriftrække	15

Anmeldelse:

Kaj Lund: Vinden er vor, 6	31
----------------------------------	----

Marinehistorisk tidsskrift August 1984 Nr. 3 17. årgang

- Udgives af Marinehistorisk Selskab, Selskabet Fregatten Jyllands Venner, Selskabet Orlogsmuseets Venner og Selskabet danske Tordenskjold-Venner.
- Redaktion: museumsinspektør Ole L. Frantzen og cand. mag. Birger Thomsen.
- Ekspedition: Ole L. Frantzen, Tøjhusmuseet, Frederiksholms Kanal 29, 1220 Kbh. K. Tlf. (01) 11 60 37 lokal 22.
- Udsendes 4 gange årligt til medlemmerne af de 4 udgivende selskaber.
- Sidste frist for indlevering af stof den 17. i månederne: januar, marts, juni og oktober.
- Abonnement kan tegnes gennem de fire udgivende selskaber eller ved henvendelse til redaktionen.
- Eftertryk kun tilladt med kildeangivelse.

Forsideillustration:

Orlogsskibet Odin på besejlingstogt i Østersøen 1791. Udsnit af tegning af T. E. Lønning. Orlogsmuseet.